

Ірина ТКАЧ,
вчитель вищої категорії
яблунівської ЗОШ Гусятинського р-ну Тернопільської обл.

"Охороняй і бережи пташину..."

(Навчально-виховний проєкт, Природознавство, 3 клас)

I. Тема проєкту: "Охороняй і бережи пташину, піклуйся про неї і допоможи їй у скрутну хвилину".

1. Провідна діяльність – пошукова, творча.
2. Освітній продукт: сценарій свята, відеосюжет.

У чому полягає задум	Для чого це потрібно
Дізнатися якомога більше про наших пернатих друзів	– дати учням поняття про зимуючих птахів, їх види та назви; – прищеплювати дбайливе ставлення до природи; милосердя до всього живого; – розвивати вміння знаходити окремі взаємозв'язки в природі; – ознайомити із заходами з охорони птахів; – дати уявлення про життя птахів узимку

II. Планування діяльності.

Виконавці	Завдання	Результат
I група	Спостереження за птахами протягом зими, розучування про них віршів та пісень	Виставка малюнків, годиннички
II група	Пошук оповідань та цікавих історій про птахів	Статті про птахів та макети птахів
III група	Складання загадок, віршів та оповідань	Презентація

III. Виконання проєкту.

Підготовчий етап.

Емоційне налаштування.

- Діти, хто з вас любить пташок і піклується про них?
- Молодці.

Ми маємо зібрати цікавий матеріал про наших пернатих друзів і через місяць представимо його у вигляді творчого звіту, тобто свята.

- У групах працювати дружно, злагоджено, разом;
- усе, що пропонує товариш, сприймати та обговорювати спокійно;

- викладати свої ідеї, думки по черзі, всіх вислуховувати до кінця, не перебивати;

- радитись із товаришами, приймати рішення спільно;

- висловлюватися по суті справи, не відволікатися на стороннє;

- "запозичати" ідеї в інших групах з їхнього дозволу;

- бути доброзичливими, старанними, відповідальними;

- доводити свою справу до кінця та ін.

IV. Самостійна пошукова робота.

Найкращими помічниками у виконанні завдань, поставлених перед групами, буду я і ваші родини.

V. Обговорення та презентація групами виконаних завдань.

Кожна група демонструє свої напрацювання, пояснює, аналізує участь кожного члена групи. Потім це все презентуємо в актовій залі школи. До роботи підключаються батьки.

VI. Підбиття підсумків.

Далі йде творчий звіт про виконану роботу. Запрошуємо всі родини на свято і демонструємо концерт.

Цілі проекту: розширити і закріпити знання учнів про птахів, їхню поведінку і спосіб життя, про значення у житті людини й у природі; поглибити знання учнів про зимуючих птахів нашої місцевості, екологічні зв'язки між ними та навколишнім середовищем; розвивати інтерес, спостережливість; навчити правил поведінки в природі, учити замислюватися над наслідками своїх дій; виховувати в дітей дбайливе ставлення до пернатих друзів, любов і милосердя до всього живого на землі, розвивати логічне мислення.

Обладнання: зображення птахів, їхніх гнізд, будиночків, плакати з написами: "Птахи – частина природи, без яких її краса була б неповною"; "Птахи – наші друзі"; "Птахи – вірні наші помічники, захисники лісів, полів, садів від шкідників і гризунів"; "Охороняй і бережи пташину, піклуйся про неї і допоможи їй у скрутну хвилину".

Хід проекту

1. Організаційний момент.

– Сьогодні ми зібралися на нашому проекті: "Охороняй і бережи пташину, піклуйся про неї і допоможи її у скрутну хвилину". Чому на проекті, запитаєте ви мене. А тому, що ми готували його заз-

далегідь. Мета нашого зібрання – захистити його. Працюючи над проектом, ми спостерігали за птахами, збирали загадки та вірші про них, шукали в енциклопедіях розповіді про них, склали пісні про наших пернатих друзів, малювали малюнки, робили годівнички.

– Сніжна та сувора зима прийшла до нас цього року. Особливо важко пташкам. Усі запаси їжі, що приготувала для них Матінка-Природа, опинилися під товстою сніжною ковдрою, прирікаючи птахів на голодну смерть. Допомогти пернатим друзям зголосилися небайдужі учні нашої школи.

Усі учні *(разом)*.

Холодно зараз в лісах і лугах.

Холодно зайчикам, лискам, птахам,

Затишно, тепло в класі у нас.

Доброго дня всім, вітаю я вас.

– Діти, який у вас настрій? *(Учні демонструють свій настрій мімікою)*.

2. Актуалізація опорних знань. "Мозкова атака".

– Діти, відгадайте загадку.

Троє коней у зими,

Швидко мчить вона саньми,

Шлях морозом скутий.

Дивні коні у зими.

Коней тих назвали ми...

(грудень, січень, лютий).

Робота з календарем. Гра "Мікрофон".

Дослідницька діяльність. Робота в групах.

1-й ведучий. Твердження, що краса врятує світ, відомо всім. Людина стала людиною, коли побачила яскраве різнобарв'я рідної природи, коли почула спів жайворонка й тьохкання солов'я, коли відчула тонкі пахощі бузкового цвіту й медові розливи білої акації. Але людина інколи забуває, що вона є лише часточкою природи, на закони й сили якої необхідно зважати.

2-й ведучий. На нашій планеті існує понад 8600 видів птахів, зокрема в Україні їх понад 360 видів – осілих, перелітних, зимуючих та залітних.

1-й ведучий. Птахи прикрашають землю. Їх весела, дзвінка пісня, яскраве забарвлення оживляє природу, вселяє бадьорість і радість.

2-й ведучий. Ми любимо наших пернатих друзів. Вони дорогі нам як незамінні помічники людини в боротьбі за врожай, вірні союзники в знищенні шкідників сільського й лісового господарства.

1-й ведучий. Птахи – наші друзі! Їх можна побачити й почути скрізь: у парках, скверах, садах, лісах, на полях, біля водойм, у містах і селах просто на вулицях.

2-й ведучий. Птахи – це пісня й політ! Це голоси наших лісів і полів. Їхні пісні лунають на Землі цілий рік.

1-й в е д у ч и й. Птахи – діти повітря, підкорювачі повітряного океану. Вони можуть підніматися вище гір і хмар, перелетіти пустелю, море, океан.

2-й в е д у ч и й. Птахи – діти веселки. Їхнє пір'я переливається всіма кольорами райдуги. Вони несуть радість людям.

1-й в е д у ч и й. Птахи – частина природи, без них її краса була б неповною.

2-й в е д у ч и й. Птахи – вірні наші помічники, захисники лісів, полів, садів від шкідників і гризунів.

1-й в е д у ч и й. Тому їх потрібно охороняти й оберігати. Про них потрібно піклуватися й допомагати їм узимку.

1-й у ч е н ь (декламує вірш В.Бичка "Зима").

Дорога біла стелиться,
І краю їй нема.
Сніжок мете. Метелиця.
Прийшла до нас зима.
Льодком тоненьким скована,
Спинилася ріка.
Повита тихим сном вона,
Весняних днів чека.
І ліс дріма. Безлистою
Верхівкою поник.
Над ним пісні висвистує
Лиш вітер сніговик.

2-й у ч е н ь (декламує вірш І.Блажкевич "Взимку").

Ой, мороз. Який мороз!
Всіх пташок проймає дроз.
Скачуть-плачуть горобці:
– Дайте нам зерна, ців-ців!
А синички невеличкі просять:
– Дайте рукавички!
Снігурі сидять вгорі,
Заздрять дуже дівчата:
– Вам, дівчатка і хлоп'ятка,
Тепло, бо у вас є хатка.
А у нас нема хатинки,
Й на обід – ані зернинки.
Як почув Василь пташок,
Одягнувся в козушок,
Взяв пшона і хліба скибку,
На подвір'я вибіг швидко,
Всіх пташок нагодував,
І здалось, мороз пропав:
Горобці защебетали,
І синичкам тепло стало.

2-й в е д у ч и й. Так, дійсно, холодно. По землі йде зима. І холодно не лише нам, коли ми виходимо на подвір'я, а й пташкам, які нас оточують. Тому сьогодні ми поговоримо про те, як можна допомогти птахам узимку.

1-й в е д у ч и й. Птахи – наші пернаті друзі. Багато птахів відлітають восени в теплі краї, але деякі залишаються зимувати з нами. Дуже скрутно їм у цей період – холодно й голодно.

1-й у ч е н ь.

Зима... Зима. Не те, що влітку...
Біліє далеч снігова.
І на малесеньку чечітку
Колючий острах навіва.

2-й у ч е н ь.

Гуляють білі сніговиці,
Тріщить мороз. Гудуть вітри.
Сидять зажурені синиці,
І повзики, і снігурі...

3-й у ч е н ь.

Дзьобатий дятел працює вито
У кору стука – не дріма.
Але тепер йому не літо –
Кругом зима, кругом зима!

4-й у ч е н ь.

А сніг летить, а вітер злиться,
І навіть щиглик на біду,
Хоч звичка в нього – бадьориться,
Притих під кушиком в саду.
Сніжинки білі – не комахи.
А ковдра біла – не тепло.

2-й в е д у ч и й. Важко доводиться птахам узимку. Особливо важко синицям. Інколи з десяти переживає лише одна.

1-й в е д у ч и й. У мороз і заметілі птахи замовкають. Вони ховаються в затишні місця й настовбурчують пір'я. Так вони зберігають тепло. Часто взимку птахи гинуть від голоду. Саме голод для них страшніший, ніж холод.

2-й в е д у ч и й. У морозну ніч голодні, ослаблені птахи легко замерзають або стають здобиччю хижаків. У цей час у дуплах або просто на снігу можна знайти замерзлих синиць, повзиків та ін.

Поспіши, дитино мила,
Глянь на світ навкруг:
Усе зима снігом покрила –
І поля, і луг.
Ні зігрітись у промінні,
Ні знайти зерна,
Ось лежить там на камінні
Пташка нежива.
А тут друга прилетіла,
Жалібно квилить:
– Поможі, дитино мила,
Сю зиму прожить.
Обережно, о дитинко,
Хлібця накриши
І кришинки в годівничку
Пташці принеси.

– Синичці порізу тоненько сальця.
Ні, ні, не посиплю на неї сільця,
Конопляних зерен сипну снігурам
І житніх округин горобчикам дам.
Кільчастої горлиці теж не забуду –
Насінням її підгодовувать буду.

1-й в е д у ч и й. А чи знаєте ви, що горобці дають потомство по два-три рази за літо і своїх пташенят вигодовують майже виключно комахами, головним чином шкідниками зелених насаджень. Горобцю в Бостоні (США) встановлено пам'ятник за порятунок садів від гусені. Зграйка горобців знищує до 3000 насінин різних бур'янів щодня. У мороз і холоднечу горобці намагаються бути поблизу людей. Вийдіть зимовим ранком на вулицю. Навкруги біло-біло, дерева вкриті інеем. Здається, усе живе замерло. І раптом — голос горобця: "Жив... жив". Як і інші птахи, горобці заслуговують повагу і потребують підгодівлі. Та й не тільки сірі горобці залишаються зимувати в рідному краї, звеселяючи наше око.

Подивіться: у дворі
В чорних шапках снігурі.
Ще й червоні фартушки
Одягли собі пташки.
Значить сніг і холоди
Наближаються сюди.
Снігурами через те
Їх тепер ви і звете.

Фізкультхвилинка.

2-й в е д у ч и й. Снігура можна визначити за монотонними посвистами "гв'ю", а також за червоною грудкою. Узимку ці птахи живуть зграйками, дуже любляють ягоди горобини. Їдять також насіння та ягоди багатьох деревних і чагарникових рослин. Із серпня по квітень снігурі ведуть кочовий спосіб життя, залітають далеко за межі лісу. У зимовий період зустрічаються й у нас. Птах потребує охорони.

1-й в е д у ч и й. Досить часто в саду, біля двору можна взимку побачити дятла. Його не даремно називають лісовим деревним лікарем. Кожне дерево обстукає, відшукуючи комах-короїдів, і обов'язково зловить їх, не даючи дереву загинути. А допомагає йому в цьому язик, який прямо-таки чималенький — до 12 см завдовжки та ще й дуже гнучкий.

У ч е н и ц я. Оповідання "Ялинка для горобчиків".

Через три дні Новий рік, а хворий Андрійко в ліжку. Мама поставила перед ліжечком ялинку, прикрасила її іграшками, цукерками, яблуками. Надвечір загорілися на ялинці ліхтарики. Надійшов останній ранок перед Новим роком.

Подивився Андрійко у вікно, побачив трьох маленьких горобчиків. Стрибають, їжу шукають. Шкода йому стало пташок.

— Мамо, — говорить Андрійко, — влаштуймо і горобчикам ялинку.

— Як? — здивувалася мама.

— Подивіться як, — відповів Андрійко. Він уштрикнув ялинкову гілочку в коробку з-під цукерок. Насипав зерна і крихіт від хліба. Винесла мама маленьку ялинку

і поставила на подвір'ї, побачили це горобчики, підлетіли до зерна, святкують, весело цвірінькають. Радісний Новий рік був у Андрійка.

У ч е н ь.

В дятловій кузні гаряча пора.
Дятлова кузня стоїть край двора.
Дятел невтомно працює щодня —
Така роботяща у нього рідня.
Вчився він змалку так працювати,
Щоб шкідників з-під кори здобувати.

2-й в е д у ч и й. Та чим холодніше стає на дворі, тим далі ховаються під кору комах, і навіть дятлові нелегко їх дістати. Ось і починає він видовбувати насіння із шишок сосни і ялини. Таку ідально, влаштовану на дереві, називають ще "кузнею". Древа з "кузнею" знайти неважко: навкруги валяються розкльовані шишки та лусочки. Частина насіння із шишок падає вниз, а потім проростає. Так дятли сприяють поновленню лісів, парків. Користь від цих птахів, насамперед, полягає в тому, що вони стежать за санітарним станом дерев не періодично, а протягом усього року, адже дятли на зиму нікуди не відлітають. Існує кілька видів дятлів, назви яким дали через забарвлення. Є *великий* і *малий строкаті дятли*, є *сизий дятел*.

1-й в е д у ч и й. Поряд з дятлом завжди можна помітити зграйку синичок. Саме їм не під силу роздвобати тверду кору, але те, що не встигне помітити дятел, не пропустить зірке синиччине око. У кладці синиці 12—14 яєць. Вміщуються вони у гнізді тому, що воно як гумове, і цю еластичність надає йому павутина, що скріплює всі деталі. Кожна синичка за добу з'їдає стільки, скільки важить сама. Якби людина мала такий самий апетит, можна собі уявити, скільки б вона могла з'їсти.

2-й в е д у ч и й. *Синиця велика* розміром завбільшки з горобця. Веде осілий спосіб життя. Весну і літо синиці проводять у лісі, а восени збираються в невеликі зграйки й перекочовують ближче до житла людини. У тривалі морозні ночі зграйки синиць збираються разом і сплять, тісно пригорнувшись одна до одної, щоб було тепліше. У дуже морозні зими птахи гинуть не від холоду. Їм не страшний мороз, коли є годівниці з насінням і шматочками несоленого сала.

1-й в е д у ч и й. Уздовж центральної доріжки нашої школи росте алея горобини. І всі, напевне, помічали, що за кілька місяців на деревах не стає яскраво-червоних ягід. Це *дрізд-горобинник* поласував ними. І не тільки поласував, а й надалі запасся, позбивавши ягоди в сніг, де вони і зберігаються аж до тої пори, коли сніг починає танути.

2-й в е д у ч и й. Є серед зимуючих птахів і такі, про які складено цілі легенди. Таким птахом є *шишкар*. Дзьоб у нього хрестоподібний, щоб легше

лушити насіння. Пташенята не замерзають у найлютіші морози, бо стінки гнізда товсті (до 3 см), вистелені пухом, і дуже турботлива матуся не покидає гніздо від тої пори, коли знесе перше яєчко, і до тої пори, коли з нього вилетять пташенята. Весь час і самку, і пташенят годує тато шишкар. Соснове та ялинове насіння містить багато смоли. І тому птахи ніби просмолюються й ще під час життя перетворюються наче в мумії, тож і після смерті довго не розкладаються, іноді зберігаються до 15–20 років. А взагалі ці пташки дуже веселі і рухливі.

1-й в е д у ч и й. Птахи люблять говорити, іноді навіть "іноземними" мовами. Таких птахів називають птахами-пересмішниками. Найчастіше у нас можна зустріти прямо у дворі сойку. Іноді з кушів чути дзвінке стрекотіння, дуже схоже на сорочине. Але, привидившись, ви побачите не сороку, а сойку. Є сойки, що імітують собачий гавкіт, нявкання та інші звуки. За розмірами цей птах трохи менший за ворону, має чорні вусики, синю смужку на крилах, чорний хвіст, буро-рожеве пір'я. Птах поширений по всій Україні, віддає перевагу дубовим лісам, тому що дуже любить жолуді. Узимку, коли голодно і холодно, за дрібними малопомітними прикметами сойка знайде свою схованку із жолудями, розкопає сніг і витягне свій запас або його частину. Та частина запасів, що залишилася нез'їденою, проростає молодими дубками. Так сойки саджають ліс, і не тільки саджають, а й розселяють дуби, адже жолуді важкі й самі далеко від материнського дерева не падають.

2-й в е д у ч и й. Як бачите, нелегко доводиться птахам узимку. Багато з них гине не тільки від холоду, а й від голоду. Тому-то й повинні прийти їм на допомогу люди. Дуже люблять птахи ласувати насінням соняшника і жолудів, а також насінням кавунів, динь, гарбузів, кабачків. Із задоволенням підберуть вони крихти хліба, зерна, проса, які ви насиплете їм у годівнички, а синички ще й полюбляють несолене сало, яке ви підв'яжете їм на нитці чи нанижете на дріт.

1-й в е д у ч и й. Та щоб весело співали наші птахи, їх обов'язково слід підгодовувати. Як ж годівнички годяться для цього? Це може бути стаціонарний кормовий столик з дахом, на який можна покласти багато різного корму, або ж автоматичні (самопідсипаючі) годівниці, для яких можна використати звичайну пластикову пляшку, або картонний пакет з-під молока.

Демонстрація зразків годівниць, які виготовили учні.

У ч е н и ц я. *В. Сухомлинський "Як синичка будить!"*

Тільки-но засіріє за вікном, прилітає маленька жовтогруда пташка. Це синичка. Шапочка в неї чорно-оксамитова, щічки біласті. На зеленувато-сірих крильцях кожна пір'їнка ніби пензликом розфарбована. Синичка

стукає гострим дзьобиком у заплакане віконечко, заглядає агатовим очком у кімнату. Розвиднюється, я піднімаюся з ліжка. Виношу шматочок несоленого сала. Синичка клює сало і співає: "пінь-пінь". Це вона говорить: "Дякую, завтра ранком я знову прилечу".

У ч е н ь.

Поки жити планета ця буде,
Поки світ ще в полоні краси,
Бережіть птахів, людоньки-люди.
Хай чарують їх голоси.

У ч е н и ц я.

Не стріляйте у лебедів білих,
Не вбивайте синичок малих,
Вони менші брати і несмілі,
Тож давайте полюбимо їх.

У ч е н ь.

Шануй, примножуй скарб неоціненний,
Який вручила нам свята земля.
Насаджуй сад і прочищай джерельце.
І скривдити не дай маленьких пташенят.

У ч е н и ц я.

Ніколи не зробимо шкоди
Пташині ми в ріднім краю.
Нехай звеселяють природу —
Співають пташки у гаю.

У ч е н ь.

Ми друзі їх вірні і щирі,
Бо ми бережем повсякчас
Пташок, що літають у вирій,
І всіх, хто зимує у нас.

VII. Презентація отриманих результатів.

Висновки.

Результати проекту (творчі роботи дітей, годівнички, зацікавленість дітей та активна участь багатьох батьків під час підготовки і проведення проекту) довели доцільність проведення цього заходу. Було використано оптимальний зміст раціональної та емоціональної інформації.

Діти зрозуміли мету проекту, тому зацікавлено працювали в групах, сумлінно виконували конкретні доручення. Інформація мала достовірний та науковий характер.

Протягом проекту з 14 січня по 13 лютого учні були особливо уважними, дисциплінованими, зацікавленими.

Школярі набули знань про зимуючих птахів нашої місцевості; розвили практичні навички турботливого ставлення до навколишньої природи — виготовили годівнички та підгодовували птахів. Усі діти були залучені до активного пізнавального процесу.

Тепер кожен ранок третьокласників починається з підсипання корму в годівнички на шкільному подвір'ї та біля власних домівок, де діти розвісили свої виробы.

(У заході використано вірші українських поетів).